

Klottret

EINAR ASKESTAD

Det händer att jag råkar ut för texter (och människor) som inte verkar ämnade att läsas. Enstaka meningar eller ordformationer vars avsikt är frånvarande. Eller ord vars mening tycks vara att vara ett medel för annan mänsklig (eller omänsklig) verksamhet. Jag tror inte att det är någon tillfällighet att klottret på stadens fassader förändrats. För ett tiotal år sedan uttryckte klottret tydliga, rent av informativa tankar. Att tankarna mest liknade slagord, lånade uttryck eller rena obsceniteter, är möjligen en annan fråga. Promenerar jag idag på gatorna ser jag en färgsammansättning som tidigare inte var vanlig. Starka, bländande, friskt blandade färger om vartannat. Ett estetiskt sinne råder. Det är smakfullt gjort. När det största fartyget sjönk en stormig natt i vintras, ägnade man sig med att på sina håll möblera om i hytterna. Hur man möblerade vet vi inte, fartyget for ned med fören först, försvann i djupet. Enligt ögonvittnen (ett fåtal överlevande) for inredningen omkring som projektiler; fler lär ha stupat av inredningen än av att fartyget uppslukades av det svarta havet. För någon som jag, är det fascinerande att se hur man på vägg efter vägg målar bokstavsliknande tecken. Jag skriver „tecken“, vilket möjligen är att expandera ordets denotation, dess omfång, en smula. Reduktion har visat sig vara en mer tillämplig väg att gå. Man bygger, eller skall jag säga man har byggt, en värld med de små komponenterna som material. Det har varit hanterbart. För min egen del blir jag lätt illamående: jag vomerar vid offentliga reduktioner som ändå är mig mindre motbjudande än de privata, där stumheten blir påträngande. Jag är med andra ord medveten om att jag är ensam. Jag sörjer inte detta; redan i böcker från föregående århundraden kan uppgivenheten spåras. Palat-

sen är ståtliga. Fruktarna är många. Freden är beständig. Ett gammalt hus rivs, men tio andra „får stå kvar“. Några år går och ett annat (otidsenligt) hus slungas till marken, eller sprängs bort. Fred är att föredra; kriget slår ibland „blint“. Högt upp mot skyn reser sig byggnaderna. Som lekman (spatserande medborgare) upptäcker jag till min förvåning att kvarteren har någonting musealt över sig. En rundning på ett hörnfönster, kakelplattor placerade på nedre våningen (arkitekten använder en linjal som gör det överflödigt att rita ruta för ruta), fasader som lyser med färger som förekommit rikligt tidigare. Jag promenerar i arkitektens ritningar. Klottret finns inte på ritningarna. Klottret imponerar med sina färger och runda former. Det är obehagligt lättsamt gjort. Samtidigt: Det är märkligt kantigt. Kanske beror detta på att samma former upprepas, fasad efter fasad, av den unga hand som format dem. Kanske att de serietillverkade sprejburkarna, tekniken, „ger“ formerna. Att klottrets form och färg formar handens rörelser. Klottret, som liknar bokstäver, inbjuder till läsning. Möjligen är jag är fast i en kvarleva, i en myt: skrivandets och läsandes tidsålder. Jag ställer mig framför en nedklottrad fasad; jag försöker få ordning på tecknen, ett p som inte är ett p (det har bröstet mitt på strecket), ett s som liksom kränger sig, vrider sig i plågor (nej, det är för likgiltigt för det), ett o som är oavslutat; ja, jag ger rent av bokstäverna påhittade ljudbetydelser och formar ord. Alltid stupar jag. Jag står inför ett kodsysteem utan vare sig koder eller system (som om dessa kunde tänkas utan varandra). På ett anteckningsblock tecknar jag de mönster som är klottret. Jag misstänker att färgerna är betydelsebärande. Jag frågade en ung man om detta, han som klottrar på grannhuset. Det var en tidig morgon, innan staden hade vaknat och efter det att nattlivet upphört: i den mellantid, där jag har trivts bäst, en tid som blivit allt kortare genom årtiondena; jag kommer förresten att tänka på min far som ställde upp dörrarna på vid gavel, ut mot gården: „för att släppa in tystnaden“, som han sade. Den unge mannen, som knappt svarade på tilltal, hade någonting främmande över sig. Inte det att han var mörkare än vad jag är (jag är mörk, om man inte räknar det grå), eller att han var stum eller döv, nej, han tycktes oemottaglig för mitt tonfall. Jag frågade varför den s-lik-

nande bokstaven var röd. Han sade: „Den är röd.“ Jag uppfattade detta som en framgång och antecknade: „Den s-liknande bokstaven är röd.“ Jag frågade honom om den bokstav som liknade ett p. Den var grön (eller snarare lila). „Jag vet inte vad färgen kallas“, sade han, „men den har sin färg.“ Jag anade ett sammanhang. Någon dag senare, då jag passerade klottret igen, fann jag att han målat en s-liknande bokstav svart och en p-liknande bokstav ilröd. Färgerna skiftade med andra ord oberoende av bokstäverna. Bokstäverna var (eller tycktes) likgiltiga inför färgerna. Detta gällde alltså en enskild klottrare. Hur var det då inte med de otaliga andra (födda och ofödda) klottrarna? Jag insåg att om kaos råder (om inget meningssystem existerar) så spelar det individuella inte någon roll. Ett kaos blir inte större för att mängden (eller „mångfalden“) ökas. Jag fann tröst i denna tanke. Att någon var *mer* bortom mig än den unge mannen, var med andra ord inte möjligt. Inte ens tänkbart. Jag skyndade hem, lyssnade till mina böcker. Ibland talar jag själv till dem (som nu). Det är att tala med de döda; de svarar åtminstone på tilltal. En akademiker jag en gång råkade under en promenad, led av vad jag först trodde vara en skada i minnesfunktionen. Han berättade om hur han – och kollegorna på institutionen – arbetade med att definiera om språket. „Det finns för mycket oklarheter i det“, sade han. Man tänkte sig att komma överens om „giltiga definitioner“. Låt oss exemplifiera med ordet „hem“. Tillvägagångssättet var (som jag förstod det) följande: En av medarbetarna gjorde en preliminär, stipulativ definition (i projektets inledning hade man arbetat med deskriptiva definitioner, men den vetenskapliga klarheten och/eller de samhällspragmatiska fördelarna, krävde någonting annat än människornas „vardagliga prat“). Därefter jämförde man den framförda definitionen med sina „väl övervägda intuitioner“. Om en skillnad uppenbarade sig förelåg ett „misstag“, en „infektion“ i begreppsapparaten, ett „spår“ av det vardagliga pratet. Skillnaden raderades ut, genom att endast det gemensamma bibehölls. Ordet „hem“ visade sig vara obrukligt, ogiltigt. Det saknade relevans, för vetenskapen, för utvecklingen, berörde inte medborgarna som medborgare. En diskussion fördes om hur man skulle förhålla sig till de ogiltiga orden, eller snarare:

till de ogiltiga begreppen: orden gick ju att använda på nytt, likt en plastpåse. Att det rörde sig om ålderdomliga uttryck, kvarlevor, rådde det enighet om. Diskussionerna på de „klarvakna seminarierna“, som de heter, fördes med det nybildade språket, vilket var fruktbart; bekräftelsen underlättades. Akademikern, där han stod på gatan, var emellertid oförmögen att se mig i ögonen. Hur han än stirrade. Han transpirerade kraftigt men hade bestämt sig för att vara lugn. I fickan plockade han fram en vit näsduk, som han noga vek ihop efter att ha torkat av pannan och handflatorna. Han var klar och kvicktänkt. Problemet var, tycktes det mig, att han endast uppfattade sin egen tankekonstruktion. Allt annat var frånvarande (bortdefinierat). Tankar och teorier, ens bild av verkligheten, kan kanske liknas vid en håv. Med håven vill man fånga in någonting, „sanningen“, „det relevanta“. I själva verket är det håven man fångar in. Man greppar sin ansats, förväxlar formen med innehållet. Man ser sitt seende. Akademikerns glömska, där han står och stirrar mig i ögonen, är hans minne. Han upprepar mina ord, men det jag har sagt blir till någonting annat. I hans glömska, förloras orden på betydelse, tappas på liv. I hans minne blir jag till någonting annat än det jag är. Så skakar vi hand (hans händer är fuktiga igen) och vi nickar adjö. „Spår av mänsklig aktivitet“, skrattar han, och pekar mot klottret på en fasad. Jag har endast en tanke kvar: att utläsa klottret. Jag för fingrarna mot färgen, följer mönstren med pekfingret, en s-liknande bokstav som inte är ett s, ett ofullbordat o. Plötsligt har jag tittat upp; en obehaglig känsla av att någon ser mig. En diffus tanke som inte låter sig formuleras; att det är klottret, som läser mig.